

SEÇİM ve BASIN: 1 KASIM SEÇİMLERİNİN KÖŞE YAZILARINDA SUNUMU

Levent Yaylagül¹

“Bu dönem, halka yalnız cehalet ve durgunluk içinde yaşamının mutluluğunu vermekle kalmıyor, profesyonel özgürlük düşmanlarının bol bol yetiştiği bir folluk da hazırlıyordu. Halkın kafasına hakim olmak için bütün yayınlar sansür altına konmuştu. Günlük gazeteler bile, yayımlanmadan önce, resmi sansürcülerin denetiminden geçirdi. Sansür müessesesi yalnız tehlikeli fikirlerin önlenmesine değil, aynı zamanda yazarların eğitimine de yarardı: Onların edep, sadakat, din ve hamiyet ölçülerine göre yazı yazmalarını öğreten bir müessese olmuştu. Hafıye ve jurnalciler gibi, sansürcülere de geniş bir hayal gücü özgürlüğü tanınmıştı. Fakat onlar da zaman zaman mikroskoplarını iyi ayarlayamazlar, bazen gözle-rinden kaçırdıkları zararlı yazılar olurdu. Böyle zamanlarda jurnalciler onların atladıklarını haber verirlerdi...” (Berkes, 2006: 348).

“Bir toplum, kimi dönemlerde, ezici yüzdesiyle enayilik, hainlik, sefillik edebilir. (...) Böyle toplumların tarih içinde toptan rezil olmaları için içlerinden birkaç kişinin gerçeği görmeleri, görmekle yetinmeyip, bunu açıklamaları şarttır. Bu şart yerine gelirse, o toplum, toplum olarak tarihçe toptan suçlanmak tehlikesinden kurtulur” (Tahir, 2016: 68).

Giriş

2015 yılının 28 Şubat’ında hükümet yetkilileri ve HDP’li milletvekilleri Kürt sorununun çözümü konusunda bir anlaşmaya varmışlardır. Bu gelişme sonucunda hükümetteki AKP’nin oylarında bir düşüş olduğu görülmüştür. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı R. T. E. çözüm sürecine ilişkin varılan mutabakata katılmadığını ve bu mutabakatı tanımadığını dile getirerek ülkede “Kürt sorunu” diye bir sorun olmadığını belirtmiştir. Bu açıklamanın amacı 7 Haziran 2015 milletvekili genel seçimleri öncesinde AKP’nin kaybettiği milliyetçi oyları tekrar kazanarak Kürt karşıtlığı üzerinden dinci/milliyetçi seçmen kitlesini konsolide etmektir. Böylece, seçmen kitlesinin yaklaşık %60’ına tekabül eden muhafazakar/milliyetçi seçmenlerin oylarının AKP’ye gitmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bunun neticesinde HDP’li vekillerin/temsilcilerin İmralı’ya gitmesine izin verilmemiş ve A. Öcalan’ın görüşmeleri kısıtlanmıştır. PKK’ya yönelik askeri operasyonlar

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Üyesi.

sürerken, HDP'nin teröre destek verdiği algısı toplumda daha da pekiştirilmiştir.

Bütün bunlara rağmen, milliyetçi seçmen kitlesi oyunu 7 Haziran'da AKP yerine MHP'den yana kullanmıştır. HDP de seçime parti olarak katılmış ve %10 barajını aşarak meclise girmiş ve böylece AKP tek başına hükümeti kuracak milletvekili sayısına erişememiştir. Bunun üzerine AKP milletvekili Burhan Kuzu yaptığı basın açıklamasında durumu, "Millet kaosu seçti" şeklinde değerlendirmiştir. Bu durum aslında yaşanılması muhtemel ortamın habercisidir. 7 Haziran seçimlerinden sonra AKP heyeti önce CHP, ardından da MHP ile koalisyon görüşmeleri yapmış ve görüşmelerden sonuç alınamayacağı anlaşılınca, CHP'ye hükümeti kurma görevi verilmeden Cumhurbaşkanı'nca 1 Kasım 2015'te yeniden genel seçim yapılmasına karar verilmiştir. Bu süreçte TSK, PKK'ya karşı daha aktif bir mücadele geliştirmiş ve Kandil'e yönelik hava operasyonları düzenlemiştir. Bölgede yaşanan çatışmaları durdurmak amacıyla 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara Gar meydanında düzenlenen "Barış ve Demokrasi" mitinginde patlatılan canlı bomba ile 100'den fazla yurttaş hayatını kaybetmiş, 400'den fazla kişi de yaralanmıştır. Saldırı üzerine Ankara Cumhuriyet başsavcılığı saldırıyı IŞİD'in gerçekleştirdiğini açıklamasına rağmen, eylemi PKK'nın gerçekleştirdiğini dilendirilerek (Es ve Hyong, 2016: 35) HDP-PKK ilişkisi kurulmuş ve kamuoyunda HDP'ye karşı oluşan sempati antipatiye dönüştürülmüştür. Bu sayede toplumda, kavgaya, çatışmaya, korku ortamında can ve mal güvenliğinin olmadığı düşüncesi yaratılarak güvenlik endişesiyle milliyetçi dalga yükseltilmiş, bu ortamda girilen 1 Kasım seçimlerinde MHP tabanının bir kesimi AKP'ye eklenerek oyunu AKP'ye vermiş AKP yeniden tek başına iktidar olabilecek bir oy oranına ve milletvekili sayısına erişmiştir.

Bu bağlamda bu yazının amacı 1 Kasım 2015 milletvekilliği genel seçimlerinin köşe yazılarında nasıl sunulduğunu incelemektir.

Kuramsal Arka Plan

Kapitalist toplumlarda iktidarı sağlamanın iki aracı zor ve rızadır. Gramsci, bu durumu hegemonya kavramı ile izah eder. Hegemonya, kapitalist toplumsal yapıdaki baskı aygıtlarından ziyade düşünsel/ideolojik aygıtlar kullanılarak elde edilen düşünsel, moral, siyasal ve kültürel liderlik üzerinde durur (Bocock, 1997: 17). Bu kavram günümüz dünyasında yaşanan pek çok kültürel, ideolojik ve siyasal gelişmeleri izah etmek için hâlâ işlevseldir. 7 Haziran 2015 seçimlerinden 1 Kasım 2015 seçimlerine kadar yaşanan sürecin kendisi doğrudan siyasal, ideolojik ve kültürel bir süreçtir. Bir toplumsal grubun/sınıfın yönetim erkini ele geçirmek için seçmen kitlelerini yönlendirmek amacıyla gerçekleşen bir süreç olduğu için seçim ve siyasal olaylar hegemoniktir. Çünkü burada politik aktörler kendi sınıfsal çıkarlarının farkına varırlar ve bütün toplum üzerinde hegemonyalarını inşa ederler.

Basın da bu süreçte hegemonik bir işlev yerine getirmektedir. Gramsci'nin de belirttiği gibi, her sınıf kendi hegemonyasını inşa edebilmek için kendi organik aydınlarını yaratmak zorundadır. Kendi entelektüellerini üretemeyen bir sınıf hegemonik güç haline gelemmez (Crehan, 2002: 95). Buna göre köşe yazarları egemen gruba bağlı aydınlardır. Bunların görevi, egemenlerin çıkarına olacak şekilde toplumsal bir bilinç yaratmaktır. Egemen sınıfın organik aydınları olarak köşe yazarları az çok homojen bir yapıdadır ve kendi ideolojik işlevlerinin farkındadırlar. Burada köşe yazarları, entelektüeller olarak egemen grubun yardımcılarıdır ve rıza üretimini sağlamakla görevlidirler. Rıza üretimi, maddi üretim dışında kültür ve ideoloji düzeylerinde gerçekleşir. Bu sayede egemen sınıf, yönettiği sınıfların rızasını üreterek kendi egemenliğini sürdürmektedir. Çünkü bağımlı konumda olan sınıflar, siyasi olarak pasif oldukları için, egemen kurum ve kuruluşlar tarafından üretilen fikir ve düşünceleri eleştirmeden içselleştirirler. Burada köşe yazarlarının işlevi bilgi üretmek ve ürettikleri bilgileri alt sınıflara aşılamaştır.

Köşe yazarları bilgileri örgütlü bir ilişki sistemi içerisinde üretirler ve bu açıdan örgütlü yapıların [medya kuruluşlarının] ve kurumların parçasıdırlar. Bu yönüyle köşe yazarları kişiler değil, belli bir grupturlar ve medya şirketleri içerisinde belli bir plâna göre örgütlenmişlerdir ve düzenli olarak fikir, düşünce ve kanaatleri yönlendirmek için bilgi üretirler. Bu açıdan köşe yazarları objektif değildirlere, taraf tutarlar ve belirli değerleri savunurlar. Köşe yazıları, toplumsal sürecin bir ürünüdür. Köşe yazılarının içerik ve üslubuna köşe yazarları karar verirler. Ancak bu karar veriş sürecine etki eden ekonomik ve siyasal güçler ve dinamikler vardır. Yazarlar, çalıştıkları kurumun ekonomik ve politik beklentileri doğrultusunda konularını seçer ve içerikleri oluştururlar. Buna göre, köşe yazıları, konuları ve ideolojik içerikleri açısından ekonomik, siyasi ve kurumsal güçlerin karşılıklı etkileşimi ile biçimlenmektedir. Dolayısıyla bütün medya içerikleri gibi köşe yazıları da kapitalist toplumsal formasyonun yapısal sınırlamaları altında üretilmektedir. Köşe yazarları, medya profesyonelleri olarak, var olan pratikleri ve normları kabul ederek medya kuruluşları içerisinde varlıklarını sürdürebilirler.

Profesyonel pratikler, normlar ve kurumsal uyuşmalar da yapısal sınırlamalar tarafından biçimlendirilmektedir. Bu yapısal sınırlamalar çerçevesinde oluşturulan medya mesajları, okuyucu/izleyici/dinleyicilerin hayatlarının önemli bir bölümünü oluşturur. Kapitalist sistemde insanların ne hakkında ve nasıl yazacağına ve izleyenlerin neleri izleyeceğine karar veren sosyal güçler (kapitalistler ve onların ücretli çalışanları) vardır. Kapitalistler kendi sınıfsal çıkarlarını doğrudan etkileyen durumlarda görünüşte bile olsa tarafsızlığa izin vermezler. Toplumsal eşitsizliklere dayanan kapitalist sistemde medya içerikleri (ekonomik, sosyal, ırksal ve cinsiyete dayalı) bu eşitsizlikleri yeniden üretir. Medya bunu

yaparken gerçekleri bir ayna gibi yansıtmaz. Medya kuruluşlarını kontrol eden egemen sınıfın üyeleri, medyada ele alınan olayları ve konuları kendi çıkarlarına uygun bir şekilde kendi bakış açılarıyla yorumlarlar. Dolayısıyla medya dolayısıyla gerçekleşen eşitsizlik, gerçek dünyadaki eşitsizliğin bir uzantısıdır. Köşe yazıları da dahil olmak üzere, medya içerikleri, medyayı kontrol eden sınıfların dünyayı algılama ve zihinsel işleme süreçlerinden geçtikten sonra biçimlenmiş bir ürün olarak okuyucu/izleyici/dinleyicilere ulaşan endüstriyel birer üründür. Ancak içerik olarak ürün çeşitliliğine karşın, üretici çeşitliliği yoktur. Pek çok gazete olmasına rağmen, bunlar büyük sermaye gruplarının ve siyasal iktidarın denetiminde ve onların çıkarına işlemektedir. Siyasal iktidar medya endüstrisini yaptığı ekonomik uygulamalar ve siyasal düzenlemelerle biçimlendirirken medya sahipleri ile ortak bir çıkarı gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler. Bu alandaki sahiplik ve çeşitliliğin sınırlı olması neticesinde köşe yazıları az sayıdaki sahibe hizmet eden dünya görüşü ve çıkarları yansıtan bir tek biçimliliğe sahip olmaktadır (Croteau ve Hoynes, 1997).

2002 yılında iktidara gelen AKP, 2002-2007 yılları arasındaki ilk iktidar döneminde demokrasiye vurgu yapmış ve Avrupa Birliği norm ve standartlarına uygun bir şekilde demokrasiyi inşa edeceğini belirterek rıza üretmiştir. 2007 yılındaki seçim zaferinden sonra toplumun dinselleştirilmesini hedefleyen faaliyetlerden dolayı AKP hakkında Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmış ancak AKP bu süreçte kapatılmadan kurtulmuştur. Bunun üzerine bütün muhalif kurum ve kuruluşlara yönelik baskı daha da artırılarak sistematikleştirilmiştir (Mutlu, 2013). Askeri vesayet kaldırılması ve demokratikleşme söylemiyle birlikte askerlere karşı açılan Ergenekon ve benzeri davalarla muhalifler sindirilmiştir. Böylece egemen iktidar blokunu tasfiye eden AKP, neo-liberal ekonomiyi güçlendirecek şekilde sömürü ve baskıyı dinsel ideolojiyle meşrulaştıracak İslamcı bir siyasal yapı inşa etme yolunda (Yaşlı, 5 Ocak 2015), ABD'nin de desteğiyle, tek parti devleti inşa etmeye girişmiştir. Bu süreçte AKP iktidarını sağcılar, liberaller, etnik ve dinsel kimlikçiler, desteklemişlerdir. Hepsinin de ortak söylemi, darbeci zihniyete karşı demokrasinin güçlendirilmesidir.

AKP, klasik bir merkez sağ parti değildir. Neo-liberal ve İslamcı politikalar izleyen siyasal İslamcı bir partidir. Özellikle AKP'nin de öncelikli amacı, 12 Mart ve 12 Eylül rejimlerinin temel hedefi olan Türk İslam sentezinin güçlendirilmesidir. Burada AKP; 12 Mart ve 12 Eylül rejimlerinin ulaşmak istediği toplumsal hedefleri temsil etmektedir (Yanardağ, 28 Haziran 2015). 12 Eylül rejiminin resmi ideolojisi olan Türk-İslam sentezi ise anti komünist, faşist, otoriter, totaliter, neo liberal, anti demokratik, bilim ve aydınlanma karşıtı bir ideolojidir (Belek, 11 Nisan 2011). Bu dünya görüşü bütün sağ partilerin ortak ideolojisidir. Bu açıdan AKP, MHP, BBP, Saadet Partisi gibi partiler aynı sosyal tabanın üzerine oturmakta ve benzer bir dünya görüşünü savunmaktadırlar. AKP, son

yıllarda Saadet Partisi ve BBP'yi iyice marjinalize ederek onların tabanını kendisine eklemiştir. Geriye sağı temsilen sadece MHP kalmıştır ve AKP Kürt meselesinin çözüm sürecinde milliyetçiliği geriletip İslamcılığı güçlendirerek sorunu çözmeyi denemiş ancak bu durum kendisine 7 Haziran seçimlerinde oy kaybettirince, Kürt karşıtlığı ve askeri mücadele üzerinden milliyetçiliği de temsil etmeye çalışmış ve MHP'yi işlevsiz hale getirerek onun tabanının bir kısmını da kendisine eklemeyi başarmıştır. AKP'nin sınıfsal tabanını vasıfsız işçiler, lümpenler, köylüler, küçük esnaf, küçük ve orta ölçekli işletme sahipleri ile cami cemaati oluşturmaktadır. AKP'nin ideolojik yapılanması eklektiktir. Buna karşılık uyguladığı politikalarından AKP'nin İslamcı, milliyetçi, militarist bir parti olduğu, Kürt karşıtlığı ve iç savaş konseptine dayalı olarak 1 Kasım 2015 seçimlerine hazırlandığı söylenebilir.

AKP, iktidara geldiği 3 Kasım 2002'den sonra, plânlı ve kontrollü bir şekilde medyayı kendi denetimine almıştır. Kendisini destekleyecek bir medya yapısını oluşturmak ve güçlendirmek için mücadele etmiştir. Bunun için medyanın sermaye yapısını ve sahipliğini değiştirerek kendi medya kuruluşlarını oluşturmuştur. İktidarın sahip olduğu ekonomik olanaklar ve siyasal güç kullanılarak medya kuruluşları ya ele geçirilmiş ya da susturulmuştur (Yanardağ, 25 Mart 2011). Örneğin AKP iktidara geldiğinde, Türkiye'nin en büyük medya kuruluşu olan Doğan Grubu AKP iktidarını desteklemiştir. Özellikle Hürriyet Gazetesi AKP'nin Avrupa Birliği'ne yönelik söylemlerini içtenlikle benimsemiştir (Önki-bar, 21 Mayıs 2015). Ancak 2008'den sonra, bazı konularda AKP'yi eleştirmeye kalkışınca Doğan Grubu iktidarın hedefi haline gelmiştir. Öncelikle mali denetim yoluyla ceza kesilmiş, yapılan suçlama, bürokratik engelleme ve baskı yoluyla Doğan Grubu tamamen iktidarın denetimine girmiştir. Benzer şekilde AKP iktidarı döneminde medyanın büyük bir çoğunluğu iktidarın yanında yer almaya zorlanmıştır. AKP'ye biat etmeyen editörler, yazarlar, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri ve medya çalışanları işten kovulmuştur. Bazı gazeteciler hapse atılmıştır. Kısaca basın özgürlüğü tamamen yok edilmiş, Türkiye'de medya ve siyaset her zaman iç içe olmasına karşın AKP iktidarı döneminde medya tamamen iktidarın denetimine girmiştir (Karaca, 2015). Özellikle bazı sermayedarların, kamu bankalarından aktarılan kredilerle, reklam ve kamu ilanları aracılığıyla TMSF'nin özelleştirme girişimleriyle medya sahibi olmaları sağlanmıştır. Hükümetten ihale alan işadamlarından toplanan paralarla oluşturulan havuz, iktidar yandaşı medya kuruluşlarını mali açıdan güçlendirmek için kullanılmıştır. Buna göre, gazetelerden Vatan, Sabah, Akşam, Star, Yeni Şafak, Takvim, Habertürk, Milliyet, gazeteleri doğrudan AKP iktidarını destekleyici tarzda yayın yapmaktadır (Yurt, 3 Mart 2014). Hükümete muhalefet etmekte ısrar eden medya kuruluşları ise ekonomik ve siyasi baskılarla sindirilmiştir. Muhalif yazarlar, iktidarın baskısıyla işlerinden atılmışlardır. Özellikle kesilen vergi cezaları, medya

kuruluşlarını korkutmak için kullanılmıştır. Ayrıca medya dışındaki sektörlerde iş yapan medya patronları da çıkarları gereği sahip oldukları medyayı iktidarın emrine vermektedir (Önkibar, 15 Kasım 2014). Bu medya düzeni içerisinde liberal demokrasilerin olmazsa olmaz koşulu olan siyasal iktidarı eleştiren muhalif bir kurum olarak medya yapısının adım adım ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Muhalefetin etkinlikleri görmezden gelinirken, siyasal iktidarın her bir etkinliği medya tarafından büyük bir propaganda çalışmasına dönüştürülmektedir (Önkibar, 26 Nisan 2011). Siyasal iktidarın baskıları nedeniyle medyanın mülkiyet yapısındaki dönüşüm ve muhalif gazetecilerin işten çıkarılması sonucu, gazeteler aynı başlıkta çıkmaya başlamış, televizyonlar AKP iktidarının etkinliklerini ortak yayınlarla verirken, internete uygulanan baskılar ve sansür sonucu alternatif haber erişim kanalları da engellenmiş ve farkındalık yaratacak kanalların susturulmasıyla geniş kitleleri inandırıp yönlendirmek için iktidarın elinde büyük bir güç toplanmıştır. Böylece medya, iktidarın propaganda aygıtı haline gelmiştir. Bu sayede AKP kendi politikalarını, kültür ve ideolojisini topluma yayabilmekte, kamuoyunu biçimlendirerek toplumu manipüle edebilmektedir (Yanardağ, 4 Mayıs 2014).

Yöntem ve Teknik

Bu incelemede, 1 Kasım günü yapılan genel seçimlerin 2 Kasım 2016 tarihinde yayımlanan gazetelerin köşe yazılarında nasıl sunulduğu araştırılmıştır. Köşe yazıları eleştirel söylem analizi tekniği ile incelenmiştir. Eleştirel söylem analizi, kapitalist toplumlarda ideolojik ve söylemsel mücadelenin önemine dikkat çekerek, iktidar ilişkilerinden hareketle köşe yazılarında oluşturulan anlamların temel dayanaklarını ve öncüllerini ortaya koymayı amaçlar (Wooffitt, 2006). Söylem analizi köşe yazıları aracılığıyla inşa edilen egemen ideolojiyi deşifre etmeye olanak sağlamaktadır. Burada kullanılan dil aracılığıyla hangi görüş ve düşüncelerin yaratıldığı araştırılmaktadır. Bunu da dile getirilen görüş ve düşünceleri tarihsel, toplumsal ve siyasal bağlamına yerleştirilerek yapar. Kullanılan cümleler aracılığıyla yaratılan anlamlar ortaya çıkarılır ve köşe yazıları parçalara ayrılmadan bir bütün olarak ele alınarak burada yer alan söylemin nasıl inşa edildiği ortaya konulur.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırma sadece 1 Kasım 2015 seçim sonuçlarına ilişkin köşe yazılarının incelenmesiyle sınırlıdır. Türkiye'deki yazılı basını temsilen Posta, Zaman, Yeni Akit, Milliyet, Star, Takvim, Akşam, Cumhuriyet, Yurt, Aydınlık, Sözcü, Evrensel, Hürriyet, Habertürk, Sabah, Vatan, gazetelerindeki seçim sonuçlarına ilişkin köşe yazıları incelenmek üzere seçilmiştir. Gazetelerin seçiminde farklı ideolojik yönelimlere ve mülkiyet ilişkilerine sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Gazete-

lerden, Posta, Güneş, Milliyet Star, Takvim, Akşam, Hürriyet, Habertürk, Sabah, Vatan Gazeteleri ana akımı (liberal/milliyetçi), Zaman ve Yeni Akit dinci liberal ideolojiyi, Cumhuriyet, Yurt, Aydınlık ve Sözcü de sol, sosyal demokrat ve Kemalist solu ve Evrensel gazetesi de sosyalist solu temsil etmektedirler.

Mülkiyet yapılarına bakıldığında Posta Gazetesi, Doğan Gazetecilik A.Ş. adına Yönetim Kurulu Başkanı Yahya Üzdiyen'e; Zaman Gazetesi Feza Gazetecilik A.Ş.ye; Yeni Akit Gazetesi, Ramazan Fatih Uğurlu'ya; Milliyet Gazetesi, Milliyet Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş.ye; Star Gazetesi Star Medya Yayıncılık A.Ş.ye; Habertürk Gazetesi, Habertürk Gazetecilik A.Ş. adına Turgay Ciner'e; Sabah Gazetesi Turkuvaz Gazete Dergi Basım A.Ş.ye; Vatan Gazetesi Vatan Gazetecilik A.Ş.ye; Hürriyet Gazetesi Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.ye (Yönetim Kurulu Başkanı Vuslat Doğan Sabancı); Takvim Gazetesi Turkuvaz Gazete Dergi Basım A.Ş.ye; Akşam Gazetesi, T Medya Yatırım San. ve Tic. A.Ş. ye; Cumhuriyet Gazetesi, Cumhuriyet Vakfı Adına Orhan Erinç'e; Yurt Gazetesi, Ajans Başkent Organizasyon, Gazetecilik, Reklamcılık, Matbaacılık Anonim Şirketi Adına Durdu Özbolat'a; Aydınlık Gazetesi, Anadolu Gazetecilik Bas. Yay. San. ve Tic. A.Ş.ye, Sözcü Gazetesi, Estetik Yayıncılık A.Ş. Adına Burak Akbay'a; Evrensel Gazetesi, Bülten Basın Yayın Reklamcılık Tic. Ltd. Şti. adına Mehmet Arif Koşar'a aittir.

Adı geçen on altı gazetenin 2 Kasım 2016 tarihinde yayımlanan sayısında yer alan, seçim sonuçlarına ilişkin bütün köşe yazıları incelenmiştir. Güneş Gazetesinde yer alan üç köşe yazısı seçim sonuçlarına değinmediği için değerlendirmeye alınmamıştır. Evrensel Gazetesi ise seçim sonuçları açıklanmadan basıldığı için köşe yazılarında sadece seçime yönelik tahminlere yer verildiği ve sonuçlara ilişkin değerlendirmeler yer almadığı için değerlendirme dışı bırakılmıştır. Yeni Akit gazetesinde 9; Takvim gazetesinde 4; Vatan gazetesinde 3; Posta gazetesinde 3; Habertürk gazetesinde 5; Star gazetesinde 7; Akşam gazetesinde 6; Milliyet gazetesinde 5; Hürriyet gazetesinde 8; Zaman gazetesinde 6; Sözcü gazetesinde 2; Yurt gazetesinde 5; Aydınlık gazetesinde 4; Cumhuriyet gazetesinde 9 köşe yazısı 1 Kasım seçim sonuçları kapsamında analiz edilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

1. Ana-akım Gazetelerdeki Köşe Yazılarının Söylemi

Köşe yazıları, belirli tarihsel ve toplumsal koşullar altındaki gerçeklerin sembolik olarak yeniden üretilmesini sağlar. Bu sayede kapitalist sistemin doğasından kaynaklanan her türlü toplumsal eşitsizlik doğallaştırılarak meşrulaştırılır. Köşe yazıları ideolojik bir işlev yerine getirirler. Toplumsal gerçekleri söylemsel olarak inşa ederler. Bunun için dil, ideolojik bir araç olarak kullanılır. Köşe yazılarında kullanılan dil yansız değildir. Maddi ve düşünsel araçları kontrol edenler dilin de nasıl kullanılacağını belirler. Böylece dil, egemen sınıfın düşüncelerinin

topluma aktarılmasına hizmet eder. Köşe yazarları da kullandıkları dil aracılığıyla okuyucuların olayları anlamlandırmada başvuracakları düşünsel çerçeveyi inşa ederler. Köşe yazılarının dili ideolojik bir dizgeye dönüştürmelerinin altında iktidar ilişkileri bulunmaktadır. Dil kullanılarak belirli olay ve olgular ön plana çıkarılabilirken belli olay ve ilişkilerse görmezden gelinerek gizlenebilir. Dilin ideolojik bir aygıtı dönüşebilmesinin nedeni, gerçekleri parçalara ayırabilmesindedir, öznel gerçekliği nesnel gerçekmiş gibi sunabilmesinde ve nedensellik ilişkisi kurmasında yatmaktadır. Köşe yazıları ele aldıkları konuyu belli bir bakış açısıyla ele alıp söylemsel olarak yeniden inşa etmektedirler. Köşe yazarları endüstriyel birer kuruluş olan gazetelerin bir parçasıdır ve dolayısıyla çalıştıkları kurumun kâr amaçlı olması ve kendilerini istihdam edenlerin çıkarları doğrultusunda yazı yazma zorunluluğu köşe yazılarını ideolojik birer inşaya dönüştürmektedir. Bu köşe yazılarını okuyanlar ise, hangi olay ve olguları hangi bakış açısıyla ve yaklaşımla ele alacaklarını görürler. Bu şekilde dili ideolojik bir araç olarak kullanan köşe yazarlarının kullandıkları dil incelenerek onların o şekilde yazmalarını sağlayan iktidar ilişkileri ortaya çıkarılabilmektedir. Sıradan okuyucu köşe yazılarında kullanılan dilin bu ideolojik doğasını kavrayamaz ve okuduğu açıklamaları ve kullanılan dili doğal kabul eder. Eleştirel söylem analizi ile yapılan analiz aracılığıyla söylemin içinde olduğu iktidar ilişkileri açığa çıkarılarak ifşa edilebilir.

AKP Muhalefetin Yüzünden Seçim Kararı Almak Zorunda Kaldı Söylemi

Köşe yazarları birbirini destekleyen belirli argümanları birbirine eklemleyerek egemen görüş ve düşünceleri oluştururlar. Öncelikle mevcut durumun ne olduğunun tespitiyle başlayan süreç birbiri ile mantıksal olarak tutarlı argümanlar aracılığıyla açıklanır. Köşe yazarları henüz 7 Haziran'da seçim yapılmışken niçin yeniden seçime gidilmek zorunda kalındığını izah etmektedirler. Buna göre 1 Kasım seçimlerini zorunlu kılan asıl neden muhalefet partileridir. Bu partiler ne kendi aralarında ne de AKP'yle uzlaşmamışlar ve ülkeyi belirsizlik ve kaosa sürüklemişlerdir.

“Muhalefet bloku 7 Haziran'dan sonra bir koalisyon kuramayarak, hükümet olma sorumluluğunu yüklenemeyerek, muhalefetten bir meclis başkanı bile seçemeyerek, hatta, seçim hükümetinde bile yer almayarak kendilerine çizik attı” (G. Cıvaoglu, 02.11.2016, Milliyet).

“Bu seçimi icbar eden biraz da MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli oldu...” (A. Kekeç, 02.11.2015, Star).

“7 Haziran'da muhalefete yüzde 60 oy veren ahalimiz, “yüzde 60 oy verdik elinize yüzünüze bulaştırdınız, bir hükümet kuramadınız” diyerek AKP Parti'ye yöneldi” (A. Hakan, 02.11.2015, Hürriyet).

Bu köşe yazılarında muhalefet partilerine Cumhurbaşkanı tarafından niçin koalisyon hükümeti kurma görevi verilmediği sorgulanmamaktadır. Kendilerine hükümet kurma görevi ve şansı verilmeyen muhalefetin gerçekte zaten böyle bir hükümeti kurma imkan ve ihtimali yoktur. Hükümet kurma görevi sadece AKP Genel Başkanı'na verilmiş ve bu süreçte koalisyon hükümeti kurulamamışken bunun sorumlusu olarak muhalefet partileri gösterilmiş ve muhalefet ülkeyi kaos ve belirsizliğe sürüklemekle suçlanmıştır.

Seçmen İstikrara Oy Verdi Söylemi

Yapılan analizde köşe yazılarında AKP'nin istikrarı temsil ettiği ve dolayısıyla istikrar isteyen seçmenin AKP'yi tercih ettiğinin vurgulandığı görülmüştür. Böylece muhalefet partileri toplumu hükümete bırakarak, toplumu kaosa sürükleyerek istikrarı bozacak maceracılar olarak yaftalanmaktadır. AKP, 7 Haziran sonrasında özellikle geçmişteki koalisyon hükümetleri sırasında yaşanan sıkıntıları sürekli gündeme getirerek koalisyonları istikrarsızlıkla özdeşleştiren bir algıyı toplumun belleğine kazımıştır. Eğer AKP iktidardan giderse seçmenin elde ettiği maddi kazanımları yitireceği düşüncesine vurgu yapılmıştır.

“[AKP seçmene] “Bize tek başına iktidarı verin, istikrar başka türlü olamıyor, bakın hükümet de kurulamıyor” dedi” (Ş. Küçükşahin, 02.11.2016, Hürriyet).

“[AKP'nin] “Tek başına iktidar olmazsa, istikrar bozulur” mesajının karşılığını bulduğu söylenebilir” (S. Çevikcan, 02.11.2015, Milliyet).

“Seçmen istikrara oy verdi, macerayı kabul etmedi” (A. Dilipak, 2.11. 2015, Yeni Akit).

Böylece seçmen yapmış olduğu tercih ile belirsizlik ve kaos ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Çünkü 7 Haziran ile 1 Kasım arasında yaşanan süreçte seçmen bu muhalefet partileri ile koalisyon kurulamayacağını, kurulsun bile kalıcı olamayacağını ve sorunların çözülemeyerek ülkenin istikrarsızlaşacağını gördüğü için tercihini AKP hükümetinin sürmesinden yana kullanmıştır. AKP medyayı kullanarak ülkede siyasi istikrar olduğu ve ekonominin iyiye gittiği tezini işlemiştir. Ancak söylenenin aksine AKP iktidarı döneminde toplumsal sınıflar arasındaki gelir dağılımı daha da dengesizleşmiş, dolar milyarderlerinin sayısı ve kapitalist sınıfın zenginlikleri daha da artmıştır. Ücretle geçinenlerin gelir düzeyleri düşmüş, insanlar borçlanarak tüketime teşvik edilmiş, kredi kartı borcu olanlarının sayısı artmıştır.

Muhalefet Küresel Güçlerle İşbirliği Yaptı Söylemi

Muhalefet partilerinin seçim sürecinde küresel sermayeyle ve terör örgütleriyle iş birliği yaparak AKP hükümetini yıkmaya çalıştıkları ve egemen medyanın da bunu desteklediği görüşü yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Buna göre küresel güçler ve onların kontrolündeki terör örgütleri Türkiye'nin gelişmesini,

güçlenmesini ve istikrarlı bir ülke haline gelmesini istememektedirler. Çünkü güçlü bir Türkiye'yi küresel güçler kontrol edemeyecekleri için Türkiye'yi istikrarsızlaştırmak gerekir. Bunun için muhalefet partilerine ve teröre destek verip onları denetim altında tutmakta ve kurulacak koalisyonlar aracılığıyla da Türkiye'nin kalkınıp güçlenmesini engellemek istemektedirler. Bu bağlamda muhalefet partileri de eski vesayetçi ve Batıcı güçlerin bir parçası ve uzantısı olarak sunulmuştur. Bunları yöneten "bir üst akıl" olduğu belirtilerek AKP'nin milli bir parti olarak paralel yapı üzerinden üst akıl ile mücadele ettiği her fırsatta vurgulanmıştır. Özellikle Gezi Parkı eylemlerinin ve 17/25 Aralık kalkışmalarının üst akıl tarafından paralel yapı ve muhalefet güçleri kullanılarak gerçekleştirildiği ve amacının, AKP hükümetini devirerek Türkiye'yi kaosa ve istikrarsızlığa sürüklemek olduğu dile getirilmiştir. PKK ile çözüm sürecinin sona erdirilmesi ile HDP'nin PKK'nın uzantısı olduğu görüşü yaygınlaştırılarak HDP'ye oy vermenin terörü desteklemek anlamına geldiği düşüncesi yaratılmıştır. Böylece HDP terör destekçisi ve gayri meşru bir parti olarak gösterilmiştir. Buna göre AKP'li olmayan herkes muhalif, muhalif olan herkes ise gayri milli ve Batı'nın ajanı olarak etiketlenmiştir.

"PKK ve PYD içeriden ve dışarıdan silahla saldıracak, FETÖ, Doğan medya ve CHP yönetimi olmadık ittifaklar kuracak, küresel sermayenin sözcüleri kime oy verileceğini dikte edecek" (K. Uygur, 02.11.2015, Akşam).

"Ülkeyi gerilime sokmak üzere ittifak yapan blok sandıkların açılmasıyla resmen çöktü. Türkiye'yi AB ve NATO'nun emir eri kılmak isteyenlere karşı ülkenin asıl sahipleri resti çekti" (K. Alpay, 02.11.2015, Yeni Akit).

"Bitti, seçim yapıldı, AK Parti kazandı. Kaybeden ise sadece muhalefet partileri olmadı. Onlarla birlikte bazı dış mihraklar, paralel çete, terör örgütleri ve Türkiye'ye şekil vermek için çırpınan belli başlı medya organları oldu. Millet son sözü söyledi!" (E. Pazarcı, 02.11.2015, Akşam).

Bu söyleme göre, muhalefet partileri Batı'nın işbirlikçileridir. CHP, MHP, HDP, PKK, Cemaat küresel güçlerin emrindedirler. Bunlar hep birlikte AKP'nin ve Türkiye'nin düşmanıdır. 1 Kasım seçimlerinde ortaya çıkan tablo ile sağduyulu Türk seçmeni bu durumu görmüş ve küresel güçlerle mücadele eden AKP iktidarının sürmesi yönünde irade beyan etmiştir.

AKP Terörle ve Küresel Güçlerle Mücadele Ediyor Söylemi

AKP her zaman kendisinin ülkede tek yerli ve milli parti olduğu tezini işlemiştir. AKP'den önce iktidara gelmiş bütün partiler ise Batıcı ve vesayetçi olarak sunulmuştur. Bu süreçte de AKP kendisini gayri milli unsurlarla mücadele eden yegane yapı olarak göstermiştir. AKP'nin küresel güçlerle mücadele ettiğini gören seçmen, bu mücadelede AKP'nin yanında yer almıştır. Türkiye'yi istikrarsızlaştırıp bölmek isteyen güçlere karşı milli birlik ve beraberlik içinde karşı durmuştur.

“AK Parti 7 Haziran seçimlerinde tek başına iktidar gücünü elde edemedi. Bu tarihten itibaren terör turmandırılarak devletin ve milletin birliği parçalanmaya çalışıldı. Türkiye’ye yönelik saldırılar tam da bu zayıf anda gelmeye başladı. DAESH, PKK ve DHKP-C terörünün bu dönemde artması tesadüf değil. Ankara katliamıyla, Türkiye büyük bir iç savaşın içine sürüklenmek istendi. Millet, devlet iradesinin bölünmesine fırsat vermeyerek ülkenin bölünmesini engelledi” (K. Tayız, 02.11.2015, Akşam).

“Dünya buradaydı. Önce ajanları, sonra provokatörleri, ardından canlı bombalarını, en sonunda da gazetecilerini gönderdiler. ...buradan çıkacak bir koalisyon onları hiç olmadığı kadar mutlu edecekti. Bütün faaliyetleri bu yöndeydi. Tokat yediler Milletin kalgine inanmayanlar her zaman olduğu gibi kaybetti. Şimdi ise ‘Büyük Türkiye’nin şanlı yürüyüşü başladı’” (E. Diler, 02.11.2015, Takvim).

“Global dünyanın tüm güçlerinin bölgemizde bir düzen oluşturabilmek için uğraştığı bir günde, ben seçimin olabilemesinin ve bir iktidar çıkarabilmemizin bu coğrafyada Türkiye’yi istikrarın garantisi yapacağına inanıyorum” (S. Turgut, 02.11.201, Habertürk).

Bu karşı duruş sayesinde Türkiye milli birlik ve bütünlüğünü koruyarak yoluna devam edecektir. Bu durumu sağlayan güç ise millettir.

Millet Her Şeyin Doğrusunu Yapar Söylemi

Millet sandıkta son sözü söylemiş ve iktidarı tekrar AKP’ye vermiştir. Zor zamanlarda millet hep doğru kararlar vererek Türkiye’nin kaosa ve istikrarsızlığa sürüklenmesinin önüne geçmiştir.

“Seçmenin terazisi Türkiye’nin önünü yeniden açan bir yol haritası çıkardı” (N. Güngör, 02.11.2015, Star).

“Halkımız derin tefekkürü ile doğrunun yanında yer almıştır” (H. Besli, 02.11.2015, Akşam).

“Milletimiz hainlere gereken cevabı vermiştir” (C. Küçük, 02.11.2015, Star).

Böylece belirsizlik ortadan kalkmıştır. Küresel güçler ve onların desteklediği muhalefet bu mücadeleyi kaybetmiştir. Millet sağduyusu ve derin öngörüsü sayesinde gereğini yapmıştır.

Seçim Sonuçları Meşrudur ve Saygı Gösterilmesi Gerekir Söylemi

Türkiye’de demokrasi ve özgürlükler vardır. Millet özgür bir şekilde seçim yarışında tercihini AKP’den yana kullanmıştır.

“Sandık açıldı, tablo netleşti. Temiz bir seçim olması önemli. Hepimizin ortak başarısı bu” (M. Çelik, 02 Kasım 2015, Vatan).

“Önce herkesin seçim sonuçlarını saygıyla karşılaması gerektiğini söyleyelim” (M.Y. Yılmaz, 02.11.2015, Hürriyet).

“Türkiye tertemiz bir seçim yapmayı başardı. Ne kadar gururlansak yeridir” (Y. Donat, 02.11.2015, Sabah).

Dolayısıyla demokratik, şaibesiz, eşit şartlarda, adil olarak gerçekleşen seçimin sonucu da meşrudur ve herkes bu sonuca saygı duymalıdır.

Sırada Başkanlık Sistemine Geçiş ve Yeni Türkiye Var Söylemi

AKP kurulduğu günden beri [eski] Türkiye'nin laik, elitist, anti demokratik, sivil ve askeri bürokrasinin vesayetinde olduğu tezini işlemiştir. AKP, son dönemlerinde bu anti demokratik ve vesayetçi yapının da dahil olduğu Türkiye'nin temel sorunlarının parlamenter rejimden kaynaklandığını ve bu sorunların ancak başkanlık rejimine geçilirse çözülebileceğini ve bunun için de Anayasa değişikliği gerektiği görüşü dillendirmiştir.

“Bundan sonra inşallah “Başkanlık Sistemi”nin yolu açılmıştır. Şimdi el ele, gönül gönüle Yeni Türkiye'ye! Eski Türkiye bitmiştir inşallah!...”(S. Arseven, 02.11.2015, Yeni Akit).

“Sonuçlara bakın. Vatandaş Ak Partiye inandı. Seçmenin mesajı “Ben 2023'e hazırım... Yeni sivil bir anayasa yapılmasını bekliyorum””. (F. Erdem, 02.11.2015, Takvim).

“Türkiye halkı yine sağduyusunu konuştu... Seçmen sandığa gitti ve gür sesle “Seni başkan yaptıracağız” dedi” (M. Altınok, 02.11.2015, Sabah).

Bu seçimle birlikte artık AKP'nin istediği başkanlık rejimi ve Yeni Türkiye'nin önü açılmıştır. Artık sırada başkanlık rejimine geçiş için gerekli Anayasa çalışmaları vardır. Zaten millet de tercihini bu yönde kullanmıştır. Bu yönüyle iktidarı kendisi kontrol etmesine rağmen, AKP'nin söylemi soyut bir statüko ve vesayet rejimine karşı milletin özgürlük ve demokrasi talebine dayanmakta ve bunun da ancak başkanlık rejimi ile sağlanacağı tezi medyada işlenmektedir.

Her ne kadar egemen medyanın profesyonel ideolojisi gazetelerin ve köşe yazarlarının siyasi otoriteden ve toplumsal ilişkilerden bağımsız bir meslek yaptıklarını öne sürse de kapitalist toplumlarda kültürün ve medyanın örgütlenme biçimi, zenginliklerin ve iktidarın eşitsiz dağılımı ve bunlar üzerindeki ekonomik ve siyasal kontrol düşünsel ve simgesel ortamın iktidar sahipleri lehine biçimlenmesini sağlar. Köşe yazıları da dahil olmak üzere, medyanın en önemli gücü, dile getirdiği siyasi düşüncelerle okuyucu/izleyicilerin düşüncelerini yönlendirebilme gücüne sahip olmasıdır. Çünkü medya okuyuculara/izleyicilere hem ne hakkında düşüneceklerini hem de nasıl düşüneceklerini öğretir (Blumler, 1983: 172). AKP, kendi kontrolünde tuttuğu gazetelerdeki köşe yazarları aracılığıyla egemenlik ve bağımlılık ilişkileri çerçevesinde kendi çıkarlarını ve ayrıcalıklı konumunu sürdürebilmesini sağlayan fikir ve düşüncelerin yeniden üretilmesini sağlamıştır. Burada amaç, köşe yazılarının ürettiği söylem ve ideoloji aracılığıyla AKP iktidarının ekonomik ve politik kontrolünü güçlendirerek sürdürmek ve böylece var olan toplumsal düzeni meşrulaştırıp yeniden üreterek statükocu düşünceler seti ve inançları yayarak hegemonyanın temsilcilerini sunmaktadır. He-

gemonik medya metinleri aracılığıyla yaratılan kültürel anlamlar ve ortamlar yoluyla ise toplumsal rızanın üretimi gerçekleştirilmekte, medya bu sayede sosyo kültürel bütünleşmeyi sağlamaktadır.

2. Eleştirel Köşe Yazılarının Söylemi

İnsanlar varlıklarını sürdürebilmek için yeniden üretim faaliyetlerinin bir parçası olarak düşünceleri de yeniden üretirler. Sosyal yaşamda birbirleriyle çelişkili bir üretim faaliyetinde bulunan insanların düşünceleri ve kullandıkları kavramlar da birbirleriyle çelişir. Sosyal yaşamdaki çelişkiler düşüncelere ve dile de yansır. Köşe yazılarında kullanılan dil, sınıf mücadelesi tarafından biçimlendirilen bir etkileşim ve mücadele alanıdır (McNally, 2001: 41). Eleştirel gazeteler ise sosyal çıkarları iktidarla çelişen kesimlerin bilincinin dışı vurumudur ve özü itibarıyla egemen köşe yazılarının dile getirdiği düşüncelerle çelişir. Bu yönüyle ana akım gazeteler evrensel, doğal, değişmez ve bilimsel gerçekleri dile getirdiklerini iddia ederken aslında egemen sınıfın çıkarlarını toplumun genel çıkarı olarak sunan ideolojik bir işlev yerine getirirler. Buna karşın eleştirel gazeteler toplumsal yapıdaki farklılıkları ve toplumsal çelişkileri dile getirdiklerinden egemen ideolojiyi ifşa eden bir işlev yerine getirirler. Özellikle medyanın ekonomi politiği yaklaşımının belirttiği gibi kapitalist toplumlardaki ekonomik ve politik güçler ve üretim ilişkileri medyanın kurumsal yapısını ve içeriğini biçimlendirir. Hükümete karşı eleştirel bir yaklaşıma sahip olan gazetelerde gerçekleşen söylem mücadelesinde söylemin kurallarını ve terimlerini kontrol etmek için mücadele edilmektedir. Söylemsel mücadelede alternatif görüş ve düşünceler birbirlerini yalanlamak, itibarsızlaştırmak ya da belli bir konu ve yaklaşımı itibarsızlaştırmak için çaba sarf ederler.

Muhalefet 7 Haziran Sonuçlarını Bahçeli Yüzünden Değerlendirilemedi Söylemi

7 Haziran seçimlerinde halk gereğini yapmış, AKP'nin tek başına hükümet kuracak oyu almasını engellemiş ve muhalefet partilerine bir araya gelip AKP iktidarından kurtulma yolunda bir imkan tanımıştır. Ancak MHP lideri Devlet Bahçeli kendisine yapılan her öneriyi elinin tersiyle itmiştir. Böylece 1 Kasım seçimleri için seçmen açısından yeniden bir koalisyon hükümeti oluşma imkan ve ihtimali ortadan kalkmıştır.

“7 Haziran'da AKP iktidarından kurtulmak niçin ortaya koyduğu tabloyu ne yazık ki muhalefet (özellikle MHP) iyi okuyamamış ve bir koalisyon hükümeti kurulamamıştır” (İ. Akyüz, 02.11.2016, Yurt).

“7 Haziran seçim sonuçları Erdoğan'ın başkanlık istemine dur diyecek bir olanak vermişti CHP, MHP ve HDP'ye... kullanamadılar, heder ettiler” (I. Kansu, 02.11.2016 Cumhuriyet).

“Meclis’teki muhalefet partileri AKP’ye iktidarı kendi elleriyle, hem de altın tepside sundu” (M. Mutlu, 02.11.2015, Aydınlık).

Bu da AKP’nin yeniden tek başına iktidar olma yolunu açmıştır. Bu durumda suç tamamen eline geçen fırsatı değerlendiremeyen muhalefete ve özellikle MHP lideri Devlet Bahçeli’ye aittir. Zaten 1 Kasım seçimlerinin en büyük kaybedeni MHP’dir. 7 Haziran seçimlerinde Meclis’te elde ettiği 80 sandalyenin yarısını kaybetmiştir ve bunların tamamı AKP’ye gitmiştir. Dolayısıyla muhalefet içerisinde bu hezimetle birinci dereceden Devlet Bahçeli sorumlusudur ve bunun neticesinde seçmen kendisini ve partisini cezalandırmıştır.

“AKP kesin bir zafer kazanmıştır. MHP lideri Devlet Bahçeli, 2002’de olduğu gibi AKP’yi bir kez daha iktidara taşımıştır. Bence AKP, Bahçeli’nin heykelini dikmeli” (İ. Akyüz, 02.11.2015. Yurt).

“MHP Genel Başkanı yıllardır en güç dönemlerde hep AKP’ye dolaylı destek olmuştur. Bu seçimde de yaklaşık öyle oldu. Bahçeli’nin tutarsız politikaları sonucu kızgın MHP’lilerin büyük bir çoğunluğunun oyu AKP’ye gitti” (R. Turan, 02.11.2016, Sözcü).

“Seçmen, MHP’yi, CHP’nin Başbakanlık önerisini reddettiği için cezalandırdı” (V. Şahin, 02.11.2016. Yurt).

2002 yılında DSP önderliğindeki koalisyon hükümeti içerisinde yer alan Devlet Bahçeli, aldığı erken seçim kararıyla AKP hükümetinin önünü açmış, sonrasında da kritik dönemlerde AKP’nin işini kolaylaştıracak hamlelerde bulunmuştur. Benzer şekilde 7 Haziranda oluşan Meclis tablosunda da her türlü koalisyon önerisine kapıları kapatarak AKP’nin yeniden tek başına iktidar olmasını sağlayacak yolun taşlarını döşemiştir.

AKP Kontrollü Bir Kaos Ortamı Yaratıp Seçmeni Korkutarak Oy Aldı Söylemi

Seçmen 7 Haziran seçimlerinde iktidarı AKP’nin elinden almanın yolunu açmıştır. Ancak durumun ciddiyetini gören AKP, seçmeni endişeye kapılmaya itecek bir seçim stratejisi ile seçmeni korkutarak yönlendirmiştir. Seçim sürecinde çok büyük terör eylemleri ve katliamlar yaşanmıştır. Ankara Gar meydanındaki patlamada 100’ü aşkın yurttaş yaşamını yitirmiştir. PKK ile çatışmasızlık sürecinin bitirilerek çatışmaların yoğunlaşması, her gün asker ve polis cenazelerinin gelmesi gibi olaylarla AKP’nin seçmeni korkutmak üzerine inşa ettiği “güvenliğe” vurgu yapan seçim stratejisi başarılı olmuş ve 7 Haziran’da AKP’ye oy vermeyen seçmenler tekrar AKP’ye oy vermeye zorlanmışlardır.

“Türkiye 7 Haziran seçimlerinden sonra bir kaos ortamına yuvarlandı. RTE strateji değiştirdi, çözüm sürecini rafa kaldırdı. PKK zaten savaşa hazır ve ilk şehitlerle birlikte savaş başladı” (Bursalı, 02.11.2015, Cumhuriyet).

“İki seçim arasında bir yüksek ateş hali yaşadık... Korku seçmeni esir aldı... Ge-

rilim siyaseti ve kutuplaşma, faşizan bir tırmanışın manivelası olarak kullanıldı” (C. Dündar, 02.11.2016, Cumhuriyet).

“Ankara’ya kadar gelip 102 insanı öldüren terör ve şehit cenazeleri, gazetelerin basılması, TV’lerin karartılması, ekonominin daralma noktasına gelmesi, iktidara tepki değil, destek oyu olarak geri döndü” (N. Doğru, 02.11.2015, Sözcü).

“Çatışma korkusu, elindekini kaybetme korkusu, bu sonucu doğurdu.. AKP korkuya iyi oynadı. Suriye örneği bir dağılmayı AKP ile yürüyerek önleyeceğini düşündü seçmen ve değişime oynamadı” (V. Şahin, 02.11.2015, Yurt).

Silahların konuşması, bombaların patlaması ile yaşanan kitlesel ölümlerle, can kayıplarıyla ve dökülen kanlarla AKP terörle mücadele eden parti gibi görülmüş, iktidarın yarattığı korkuya dayalı dehşet senaryoları seçmende karşılığını bulmuştur.

AKP Medyayı Baskılayarak Kendi Amaçları Doğrultusunda Kullandı Söylemi

AKP, iktidara geldiği günden beri en çok üzerine basınç uyguladığı kurumlardan birisi medyadır. Medyanın sermaye bileşenleri, mülkiyet yapısı ve içerikleri ekonomik ve siyasi baskılarla değiştirilmiştir. Muhafif kanallar, uydulardan ve çeşitli yayıncılık platformlarından çıkarılıp, hükümetin denetiminde bir havuz medyası oluşturulup, neredeyse yandaş bütün gazeteler aynı başlıkla çıkarken, hükümetin her etkinliği saatlerce yayınlanıp muhalefetin etkinlikleri görmezden gelinip muhafif gazeteciler hapse atılırken demokratik, eşit ve adil bir seçim yapıldığından söz edilemez. Bu süreçte AKP hükümeti medyayı doğrudan ve tek taraflı bir propaganda aygıtı olarak kullanmıştır.

“Medya üzerinde olağanüstü dönemlerde bile yaşanmayacak büyük bir baskı uyguladı. Bu, AKP’ye yaradı” (Balbay, 02.11.2015, Cumhuriyet).

“TRT 25 günde Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başbakan Davutoğlu ve AKP’lileri 59 saat canlı konuşturacak ama Kılıçdaroğlu, 5 saat konuşacak. TRT dahil 12 kanalda durum bundan farklı değil, Erdoğan, Davutoğlu ve AKP 376 saat, CHP 36, MHP 21 ve HDP 6 saat. Erdoğan ve Davutoğlu devletin tüm olanaklarını kullanacak ama muhalefet partileri her türlü zorlukla karşılaşacak. Sonuçlar ne olursa olsun seçim adil ve demokratik bir seçim değildir” (H. Mahalli, 02.11.2015, Yurt).

“İktidara teslim olmuş medyanın tek sesli propagandası altında farklı haber alma imkanları boğulmuş toplum, “400 vekil verseydiniz bunlar başımıza gelmeyecekti” şantajına inandırıldı” (C. Dündar, 02.11.2015, Cumhuriyet).

AKP hükümeti otoriter bir şekilde medya çıktılarını sansürleyip kontrol etmektedir. Seçim sürecinde partiler arasında medya ve propaganda çalışmaları açısından hiçbir şekilde adil bir yarış olmamıştır. Hükümetin tüm medya üzerinde tekel kurduğu bir ortamda muhalefetin alternatif bir söylemi varsa bile bunun seçmen kitlesine ulaştırılması mümkün gözükmemektedir.

Muhalefet Alternatif Bir Toplumsal Proje Ortaya Koyamadı Söylemi

Muhalefet partileri lider ve parti örgütü düzeyinde gerekli muhalefeti yapamayı kendi elleriyle AKP'ye iktidarı sunmuşlardır. Bu tablodaki başarısızlığın sorumlusu, alternatif olarak ortaya çıkamayan muhalif partiler ve güçlerdir. Çünkü muhalefet partileri daha çok kendilerini AKP karşıtlığı üzerinden konumlandırarak halka ve seçmene alternatif bir politika sunamamakta, AKP politikalarını taklit etmeye çalışmaktadır. Muhalefetin toplumsal bir projesinin olmaması, iktidar olanaklarını da kullanan AKP'nin işini kolaylaştırmaktadır.

“[Kılıçdaroğlu] CHP'yi tek başına alternatif gösteremedi. İktidar alternatifi ortaya koyamadı” (S. Kılıç, 02.11.2015, Yurt).

“AKP'nin tek başına gelişiminin en önemli sebebi, karşısına tek başına iktidar formülü ortaya koyan bir partinin olmamasıdır” (V. Şahin, 02.11.2015, Yurt).

Gerek CHP, gerekse de MHP hiçbir zaman tek başlarına iktidar olabilecekleri yönünde bir irade ortaya koyamamışlardır. Seçim öncesi dile getirdikleri ve hedefledikleri oy bantları hiçbir zaman iktidar olmalarını sağlayamayacak olan hedeflerdir. Sürekli AKP ile koalisyon hedefi tartışıldığından muhalefetin iktidar olabileceğine dair bir düşünce seçmen kitlesinde oluşmamıştır.

Seçim Süreci Şaibelidir ve Seçime Hile Karışmıştır Söylemi

Hükümet seçim süreci boyunca her ortamda baskı uygulayarak, devletin olanaklarını kendi lehine kullanarak, muhalefeti sindirip bastırarak alternatif görüş ve düşüncelerin seçmen kitlesine ulaşmasını engelleyerek, kendi seçmen kitlesine aynı ve nakdi yardımlarda bulunarak rüşvet karşılığı oy alarak seçim sürecini şaibeli hale getirmiştir.

“Hiç kimse demokratik, şeffaf, adil, eşit, şartlarda bir seçim yaptığımızı ileri süremez. Güç göstererek, zorbalık yaparak, muhalif sesleri susturarak ve sonuna kadar kanırtarak seçime dair yakaladığı her boşluğu fil sürüsü gibi doldurmaya çalışan bir iktidar şebekesi ile seçime gittik” (M. Türköne, 02.11.2015, Zaman).

“Geçen seçimlere damgasını vuran “plakasız” otomobiller dün de İstanbul ve Antalya başta olmak üzere yine sahnede idi. İddialara göre bu otomobillerin bagajları önceden mühürlenmiş oy pusulalarını içeren çuvallarla dolu. Bu çuvallar da seçimlerin sonuçlanmasından sonra, gerçek oy pusulalarının olduğu çuvallarla değiştiriliyor” (M. Mutlu, 2 Kasım 2015, Aydınlik).

“Para kasaları, trafolarla alet edilen kediler, plakasız araçlar, aaaaa derken kaç yıldır ahaliyi paranoyak yaptıkları bir başka seçim daha bitti. Şaibeleri boyunlarına” (C. Karan, 02.11.2015, Cumhuriyet).

Eşit, şeffaf ve adil olmayan şartlarda gerçekleşen bir seçimin adil ve meşru olduğunu iddia etmek güçtür.

Demek ki Halk Durumdan Memnundur Söylemi

Türkiye’de bir yanda baskı ve şiddet, öbür yanda yoksulluk ve yolsuzluk artmakta, adam kayırma, kamusal kaynakların özelleştirme, ihale, teşvik gibi çeşitli dağıtım mekanizmalarıyla yandaşlara aktarılması, bütün bürokrasinin neredeyse tamamının yandaşlardan oluştuğu bir ortamda muhaliflerin baskılanıp ötekileştirildiği ve düşman olarak görülüp gösterildiği, demokratik kurum ve kuralların birer birer yok edilerek rejimin otoriterleşip totaliterleştiği bir ortamda AKP’nin bu kadar oy alabilmesi muhalif basın tarafından “demek ki halk halinden ve yasadıklarından” memnundur şeklinde izah edilip söylemleştirilmektedir.

“13 yılın sonunda Tayyip Erdoğan ile Ahmet Davutoğlu’nun “Hem muktedir hem bağırان ve azarlayan halinden” halkın büyük bölümünün rahatsızlık duymadığı gerçeği seçim sandığına yansdı” (N. Doğru, 02 Kasım 2015, Sözcü).

“Bunca hırsızlıklar, bunca kan dökülmesi, bunca usulsüzlükler, bunca hukuksuzluklar ve adaletsizlik bunca yerlerde sürünüp tutunamayanlar varken nasıl oluyor da hâlâ AKP ayakta kalabiliyor. Bunda seçmenin hiç mi kabahati yok? Ahlâkî değer yargıları itibariyle seçmenin kabahatli olduğunu söyleyebiliriz” (İ. Akyüz, 02. 11.2015, Yurt).

“Yolsuzluk, hırsızlık dosyalarının altında ezildi. Yoksulluğu 12 yılda ikiye katladı. Yasakları “sıradan” hale getirdi. Hukuk devletini yok etti, polis devletini kurdu. Cumhuriyeti Atatürk’ün köşkünden saraya taşıdı. İzlediği açılım politikalarıyla ülkeyi bölünmenin eşiğine getirdi. Tam “öldü” deniyordu ki, küllerinden yeniden doğdu” (M. Mutlu, 02.11.2015, Aydınlık).

Bütün bu yaşanan olumsuzluklara rağmen halkın yine AKP’yi iktidara getirmesine bakılırsa, halkın da yanlış yapabileceği ya da halkın her yaptığının doğru olamayabileceği sonucunu çıkarmaya neden olmaktadır.

Halkın Her Yaptığı Tercih Doğru Olmayabilir Söylemi

Yolsuzluk, hırsızlık, dinin siyasete alet edilmesi, yoksulluğun artması, hukukun bağımsızlığının yok edilerek hakim ve savcılarının siyasi iradenin emrine verilmesi, baskı ve şiddetin artması, ülkenin kurucu değerlerinin yerle bir edilmesi, dinci terör örgütlerinin desteklenmesi, komşu ülkelerle savaşın eşiğine gelinmesi, gibi toplumsal olaylar ve olgular halkın gözü önünde gerçekleşmiştir. Buna rağmen halk AKP’ye oy vermeye devam ediyorsa etik açıdan da halkın tercihlerinin sorunlu olduğu söylenebilir.

“Halkımız kolaycı ve ucuzcudur. Bazı olanaklara kendisini çok fazla yormadan ve riske atmadan erişme çabası içindedir. Seçimlerde oy vereceği partiyi belirlerken de, yaklaşmakta olan büyük yangını değil, ufacak çıkarını dikkate alıyor” (Y. Koç, 02.11.2015, Aydınlık).

“Şahsen ve bizzat milli iradenin daima isabetli kararlar verdiği, hiç yanılmadığı ve her davranışında bir hikmet aranması gerektiği yolundaki şehir efsanesinin aslı bulunmamaktadır. Milli iradenin de ara sıra canı sıkılabilir, esneyebilir;

önemli şeyleri unutulabilir veya canı şaka yapmak çekebilir. Şekil A'da da açıkça görünüyor zaten" (A.T. Alkan, 02.11.2015, Zaman).

Halkın her yaptığı davranış bütün zaman ve zeminlerde doğru olarak kabul edilemez. Yoğun bir iktidar baskısı ile ana akım medyanın propaganda amaçlı kullanılmasıyla seçmenler de iktidar tarafından yönlendirilip yönetilebilir.

AKP; kendi hegemonyasını tesis ederken eleştirel düşüncenin gelişmesinin hegemonya tesisini zorlaştıracaklarını bildiğinden medyayı ekonomik ve siyasi baskı, teşvik ve ödüllerle kendi denetimine almıştır. Eleştirel bazı gazeteciler hapse atılmakta, onlarca gazeteci ile ilgili cezai kovuşturmalar gerçekleştirilmekte, bu baskılar karşısında medya kuruluşları ve gazeteciler oto sansür uygulamaktalar. Buna rağmen genel toplam içerisinde çok küçük bir oranda da olsa bazı gazeteler, insanların içinde yaşadıkları toplumsal gerçeği ve iktidar ilişkilerini kavramaları ve onu dönüştürmeleri için egemen söylemle mücadele eden eleştirel yazılar sunabilmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

1 Kasım 2015 günü yapılan seçimleri AKP kazanmıştır. AKP, hem seçim sürecinde hem seçim sonuçlarının sunumunda medyayı ve köşe yazarları gibi organik aydınları, kendi rejiminin egemen söylemini inşa etmek ve geniş kitlelere ulaşılarak hegemonyasını kurmak yolunda kamuoyu desteği sağlamak için kullanmıştır. AKP ana-akım ve yandaş gazetelerdeki [Yeni Akit, Takvim, Vatan, Posta, Habertürk, Star, Akşam, Milliyet, Hürriyet, Sabah] köşe yazıları aracılığıyla 1 Kasım seçimlerine, 7 Haziran seçim sonucunda muhalefetin sorumluluk almadığı için gidilmek zorunda kalındığı; 1 Kasım seçimlerinde seçmenin istikrar aradığı için istikrarın temsilcisi olarak gördüğü AKP'ye oy verdiği; seçim sürecinde muhalefet partilerinin küresel güçlerle ve terör örgütleriyle iş birliği yaparak Türkiye'yi zayıflatıp, istikrarsızlaştırarak bölmeye çalıştığı; oysa AKP'nin küresel güçlerle ve terörle birlikte onların yerli işbirlikçileriyle de mücadele ettiği; bu durumu gören milletin istikrar yönünde oy kullanarak AKP'yi tekrar tek başına iktidara getirdiğini; seçimin adil ve demokratik bir ortamda gerçekleştiğini ve herkesin sonuçlara saygı duyması gerektiğini; eski Türkiye'nin artık geride kaldığı ve sırada başkanlık rejimine geçmek olduğu yönündeki egemen söylemini ideolojik olarak yeniden üretmişlerdir. Böylece AKP kendi iktidarını ve inşa etmeye çalıştığı rejimi meşrulaştırmaktadır. Buna karşılık eleştirel gazeteler ise [Sözcü, Yurt, Aydınlık, Cumhuriyet ve Zaman] muhalefetin 7 Haziran'da elde ettiği fırsatı değerlendiremediği, bunun müsebbibinin bizzat MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli olduğu; bu süreçte AKP'nin kontrollü bir kaos ve şiddet ortamı yaratarak seçimde güvenlik endişesi yarattığı ve denetiminde tuttuğu medyayı bir propaganda aygıtı olarak kullanıp seçmeni korkutarak oyunu aldığı; seçimin eşitsiz şartlarda gerçekleştiği ve meşru olmadığını her türlü baskı şiddet ve rüş-

vete rağmen halkın yine de AKP'ye oy verdiği; dolayısıyla halkın AKP'den ve uygulamalarından memnun olduğu ancak halkın her tercihinin doğru kabul edilemeyeceği yönündeki söylemi dile getirmişlerdir. Zaman gazetesi ise aslında uzun yıllar cemaatin yayın organı olarak bilinmesine rağmen 2013 sonrası AKP ile cemaatin yollarının ayrılmasından sonra 1 Kasım seçimi öncesi yönetimine kayyum atanarak hükümetçe el konulmuş ve yazarları bu seçim sonucunda AKP'ye muhalif bir söylemin oluşması yönünde eleştirel yazılar kaleme almışlardır.

Sonuç olarak, 1 Kasım seçim sonuçlarına yönelik köşe yazıları da medya üzerinden gerçekleşen kültürel ve ideolojik mücadelenin bir alanı ve aracıdır. Köşe yazıları aracılığıyla AKP kendi dünya görüşünü ve temel kategorilerini topluma dayatarak egemenlik altındakilerin kendi karşı hegemonya yaratma çabalarını engellemeye çalışarak kendisine oy veren muhafazakar/milliyetçi seçmen kitlesini kendi hegemonyası altında birleştirerek konsolide etme çabasını sürdürmektedir.

SONSÖZ

“Bu adamların hepsi büyük bir tezat ve ikilik içinde çırpınıyorlar. Hiçbiri sırtında taşıdığı ve muhafazaya mecbur olduğu mevki ve paye ile ahenk halinde yaşamıyor. Kafaları, zekâ itibariyle olsun, yarım yamalak bilgileri itibariyle olsun, merhamete muhtaç bir halde. Şahsiyetleri kırpıntı bohçası gibi. Her şeyleri iğreti, her vasıfları, her kanaatleri iğreti... Basit bir insan, mesela hiç okuması yazması olmayan bir köylü, bir amele, lalettayın bir adam bunlardan çok daha mükemmel bir bütündür. ... Hükümleri hayatın verdiği birtakım tecrübelerin neticesidir ve kendine göredir. ...Fakat bu efendilerin hiçbiri kendisi değildir. Fikir diye ortaya attıkları her şey, kafalarına rasgele doldurdukları, hazmedilmemiş, acayip, birbirine zıt bilgilerin tahrip edilmiş şekillerinden ibarettir. ... Bu belkemicsiz malumat ve kanaatler mütemadiyen kopar, birbirinden ayrılır, sahibiyile münasebetlerini mütemadiyen değiştirir. Çünkü hiçbirinde fikirler ve bilgiler şahsiyet haline gelmemiştir. Hiçbiri ukalalık etmek için malzeme toplamaktan başka bir şey düşünmemiştir. Hiçbiri insanı insan yapan şeyin şahsiyet olduğunu, bütün ilimlerin, bütün tecrübelerin yalnız bunu temine yaradığını anlamamıştır. ... Bir insanın, bilgisi, düşünceleri, mantığı, ahlakı, hülusa her şeyiyle kül [bütün] olduğunu henüz anlayan yok. Bu muhtelif taraflar bir insanda ne kadar ayrı çehre gösterirse gösterin, bir noktada birleşir ve bir ahenk vücuda getirirler. O nokta da şahsiyet dediğimiz şeydir. ... Alelaide bir insan bile olmadıkları halde kendilerine bir de münevver insan payesi verilince ve hayattaki mevki ve itibarlarını kaybetmemek için bu sıfatı akla hayale gelmeyecek hokkabazlıklarla muhafazaya mecbur kalınca, pek tabii olarak dalavereci olacaktlar, ahlaksızlaşacaklar ve mütemadiyen birbirlerinin kıymetsizliklerini ortaya vurarak kıymetsizliğin esas olduğu kanaatini uyandıracaktlar... bereket versin ki herkes böyle değil... Daha sarp yollardan yürüyen fakat buna mukabil insan denecek bir insan olmak isteyenler de var. ... Belki pek az... Ama

var... Unutmayın ki, dünyada en korkunç şey ümidini kaybetmektir. Bu söylediğim gibilerin az ve henüz kendilerini tam gösterememiş olması, günün birinde iyinin, doğrunun ve kıymetlinin hakim olacağından ümidi kesmeyi icap ettiremez... Bugün şurada burada teker teker yaşayan ve çalışanlar yarın birleşince bir kuvvet olacaklar ve en kuvvetli silahı; haklı olmak silahını ellerinde tutacaklardır” (Ali, 2015:246-48).

KAYNAKÇA

- Akyüz, İdris (2016). “AKP, Bahçeli'nin Heykelini Dikmeli”. Yurt. 2 Kasım. S.: 8.
- Ali, Sabahattin (2015). İçimizdeki Şeytan. 38. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alkan, A. Turan (2015). “Milli İrade dedi ki...”. Zaman. 02 Kasım. S.: 25.
- Alpay, Kenan (2015). “Tuzaklar Boşa Çıkarıldı Halk Kazandı”. Yeni Akit. 02 Kasım. S.: 9.
- Altınok, Melih (2015). “Seni Başkan Yaptıracağız”. Sabah. 02 Kasım. S.: 6.
- Ardıç, Engin (2015). “Deviremezsiniz”. Sabah. 02 Kasım. S.: 3.
- Arseven, Serdar (2015). “1 Kasım Sonucu: Vur Vur İnselin İsrail Dinlesin”. Yeni Akit. 02 Kasım. S.: 8.
- Balbay, Mustafa (2015). “Yeni Bir Dönem...”. Cumhuriyet. 02 Kasım. S.: 7.
- Belek, İlker (2011). “Ergenekon Davası Karşıtlarının Süregelen Hataları”. Erişim: (11 Nisan). <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/ilker-belek/ergenekon-davasi-karsitlari-nin-suregelen-hatalari-41281>
- Berkes, Niyazi (2006). Türkiye’de Çağdaşlaşma. Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş. 9. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Besli, Hüseyin (2015). “’Adalet’ İçin”. Akşam. 02 Kasım. S.:15.
- Blumler, Jay G. (1983). “Communication and Democracy: The Crisis Beyond and the Ferment Within”. Journal of Communication (Ferment in the Field). Summer. 166-173.
- Bocock, Robert (1997). Tüketim. Çeviren: İrem Kutluk. Ankara: Dost.
- Bursalı, Orhan (2015). “Seçimin Sonucunu Son 15 Gün Belirledi”. Cumhuriyet. 2 Kasım. S.: 6.
- Civaoğlu, Güneri (2015). “Sandık ‘Skor Levhasıdır’”. Milliyet. 02 Kasım. S.: 13.
- Crehan, Kate (2002). Gramsci, Culture and Anthropology. London, Sterling, Virginia: Pluto Press.
- Croteau, David ve Hoynes, William (1997). Media/Society. London: Pine Forge Press.
- Çelik, Murat (2015). “Seçim”. Vatan. 02 Kasım. S.: 22.
- Çevikcan Serpil (2015). “AK Parti’nin Zaferi”. Milliyet. 2 Kasım. S.: 7.
- Diler, Ergün (2015). “Derin Millet”. Takvim. 02 Kasım. S.:11.
- Dilipak, Abdurrahman (2015). “Ve Durum Beklenenden Daha İyi”. Yeni Akit. 2. Kasım. S.: 11.
- Doğru, Necati (2015). “Sandık Ölüyü Diriltti”. Sözcü. 2 Kasım. S.: 3.
- Donat, Yavuz (2015). “Hayırlı Olsun”. Sabah. 02 Kasım. S.: 19.
- Dündar, Can (2015). “Ölümü Gösterip Sıtmaya Razı Ettiler”. Cumhuriyet. 2. Kasım. S.: 9.
- Erdem, Faruk (2015). “İnanç Meselesi”. Takvim. 02 Kasım. S.: 9.
- Es, Murat ve Hyong, Rolien (2016). “Seçim Sonrası Türkiye’sine Sansür ve Komplolar Teorileri Yön Veriyor”. Mesele. Sayı: 112. Nisan. Ss. 35-37.

- Güngör, Nasuhi (2015). "Millet Sözü Yeniden Siyasete Verdi". *Star*. 02 Kasım. S.: 18.
- Hakan, Ahmet (2015). "AK Parti Nasıl Kazandı?". *Hürriyet*. 02 Kasım. S.: 4.
- Kansu, Işık (2015). "Heder Ettiler". *Cumhuriyet*. 2 Kasım. S.: 18.
- Kaplan, Hilal (2015). "Erdoğan'ın Zaferi Halkın Zaferi". *Sabah*. 02 Kasım. S.: 7.
- Karaca, Emin (2015). *Ben de Kelkitliyim: Bir Medya Patronunun Öyküsü: Aydın Doğan*. İstanbul: Asikitap.
- Karan, Ceyda (2015). "Azmin Bitmesin". 02 Kasım. *Cumhuriyet*. S.: 17.
- Kekeç, Ahmet (2015). "Ahlaksız İttifakın Çöküşü". *Star*. S.: 4.
- Kılıç, Süleyman (2015). "Kavgasız, Yenilenme Zamanıdır". 02 Kasım. *Yurt*. S.: 6.
- Koç, Yıldırım (2015). "Düzen Karşısı Bir Parti Ne Zaman İktidara Gelir?". *Aydınlık*. 02 Kasım. S.: 2.
- Küçük, Cem (2015). "Millet Hainlere Büyük Der Verdi". *Star*. 02 Kasım. S.: 17.
- Küçükşahin, Şükrü (2015). "İstediyinden de Fazlası". *Hürriyet*. 2. Kasım. S.: 18.
- Mahalli, Hüsnü (2015). "İdeal Demokrasi". *Yurt*. 02 Kasım. S.: 10.
- McNally, David (2006). "Dil, Tarih ve Sınıf Mücadelesi". *Marxizm ve Postmodern Gündem* (içinde). Der.: Ellen Meiksins Wood, John Bellamy Foster. Çeviren: Ahmet Fethi. Ankara: Ütopya. Ss.: 39-60.
- Mutlu, Mustafa (2015). "Açılımı Bıraktı 10 Puanı Kaptı". *Aydınlık*. 02.11.2015. s.: 3.
- Mutlu, Mustafa (2013). "Dön Kardeşim' İktidar Medya İlişkilerinin Perde Arkası". İstanbul: Kırmızıkeçi Yayınları.
- Önkibar, Sabahattin (2011). "Medyasız Muhalefet". Erişim (26 Nisan). <http://www.-yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=17997>
- Önkibar, Sabahattin (2014). "Politika Günlüğü: Rüşvete Bak Rüşvete". *Aydınlık*. 15 Kasım. S.: 12.
- Önkibar, Sabahattin (2015). "Aydın Doğan ve Haraç". Erişim (21 Mayıs). <http://www.aydinlikgazete.com/aydin-dogan-ve-harac-makale,59908html>
- Pazarıcı, Emin (2015). "Sepet Koluna". *Akşam*. 02 Kasım. S.: 12.
- Şahin, Veysi (2015). "İzm'den Sonra 'Cülük' Dönemi Sona Eriyor". *Yurt*. 02 Kasım. S.: 9.
- Tahir, Kemal (2016). *Notlar Sanat-Edebiyat 1*. Yayına Hazırlayan: Cengiz Yazoğlu. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tayız, Kurtuluş (2015). "Fetret Dönemi Bitti.". *Akşam*. 02 Kasım. S.: 14.
- Toker, Çiğdem (2015). "Hangi Sonuç". *Cumhuriyet*. 02. Kasım. S.: 10.
- Turan, Rahmi (2015). "Hayırlı Olur İnşallah". *Sözcü*. 02 Kasım. S.: 1.
- Turgut, Serdar (2015). "Sonucu Boşverin". *Habertürk*. 02 Kasım. S.: 2.
- Türköne, Mümtaz'er (2015). "Seçimin Tek Eksiği Meşruiyet". *Zaman*. 02 Kasım. S.: 26.
- Uygur, Kayahan (2015). "Siz Türkiye Halkını Tanımamışsınız". *Akşam*. 02 Kasım. S.: 16.
- Wooffitt, Robin (2006). *Conversation Analysis and Discourse Analysis: A Comparative and Critical Introduction*. London: Sage.
- Yanardağ, Merdan (2011). "Palavrayı Bitiren Belge ve Savcı Öz Olayı". (Erişim: 25 Mart). <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/merdan-yanardag/palavrayi-bitirern-belge-ve-savci-oz-olayi-40945>
- Yanardağ, Merdan (2014). "Medyanın Sefaleti ve Gazetecilerin İhaneti". (Erişim: 4 Mayıs). <http://www.yurtgazetesi.com.tr/yazarlar/medyanin-sefaleti-ve-gazetecilerin-ihaneti-makale,7871.html>

- Yanardağ, Merdan (2015). “Beşinci Boyut: Siyasal İslam’ın Tükenişi”. Yurt. 28 Haziran. S.: 9.
- Yaşlı, Fatih (2015). “Fotoğraftaki Anneyi Bulunuz”. (Erişim: 5 Ocak). www.yurtgazetesi.com.tr/fotoğraftaki-anneyi-bulunuz-makale,9669.html
- Yılmaz, Mehmet Y. (2015). “Kaybedeni Çok Kazananı Erdoğan Olan Seçim”. Hürriyet. 02 Kasım. S.: 17
- Yurt (2014). “Erdoğan’ın Elindeki ‘Alo Fatih’ler”. Yurt Gazetesi. 3 Mart.